

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΕΛΙΔΑ	ΘΕΜΑ	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ	ΚΟΣΜΟΣ	ΓΝΩΜΕΣ	ΤΑΣΕΙΣ
----------------	------	--------------	------------	--------	--------	--------

Απόλυτη επιτροπεία προβλέπει το Σχέδιο Β

Θα προηγηθεί «κούρεμα» του ελληνικού χρέους 40% - 50%, εντός του ευρώ

Του ΒΑΣΙΛΗ ΖΗΡΑ

Υπό την απόλυτη επιτροπεία των δανειστών θα τεθεί η Ελλάδα στην περίπτωση που εφαρμοστεί το γερμανικής έμπνευσης σχέδιο Β, το οποίο προβλέπει το «κούρεμα» του ελληνικού χρέους κατά 40% έως 50%, με παραμονή της χώρας στο ευρώ.

Σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές, το σχέδιο, στην παρούσα φάση, είναι ένα νέο πλαίσιο βοήθειας προς την Ελλάδα, εναλλακτικό της απόφασης της συνόδου κορυφής, στο οποίο έχει αναφερθεί η Γερμανία και λιγότερο μια επεξεργασμένη στις λεπτομέρειές της πρόταση εξόδου από τη δημοσιονομική κρίση. Ως πλαίσιο αρχών, το οποίο μάλιστα δεν έχει κατατεθεί και δεν έχει συζητηθεί επισήμως, έχει πολλά αδι-

Η Ευρωζώνη θα χρηματοδοτήσει τις ελληνικές τράπεζες που θα υποστούν ζημιές – Αγνωστο πώς θα ανιδράσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

ευκρίνιστα σημεία και απροσδιόριστες επιπτώσεις στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη.

Το σχέδιο βασίζεται στην εκτίμηση ότι:

1. Ακόμη κι αν εφαρμοστούν οι αποπράξεις της 21ης Ιουλίου, δηλαδή ακόμη κι αν επιτευχθεί ο στόχος της συμμετοχής των ιδιωτών επενδυτών στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων, η ελάφρυνση του χρέους είναι μικρή. Πολλά δε μάλλον όταν, με τα μέχρι στιγμής στοιχεία, η συμμετοχή του 90% φαίνεται δύσκολο να επιτευχθεί.

2. Η Ελλάδα, παρά τις προσπάθειες, δείχνει να μην μπορεί να φέρει εις πέρας το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών αλλαγών, λόγω της έλλειψης πολιτικής βούλησης από την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση, των δομικών αδυναμιών της δημόσιας διοίκησης και των κοινωνικών αντιδράσεων.

Η ανάγνωση που κάνουν στη Γερμανία και τις άλλες χώρες που θέτουν υπό αμφισβήτηση την απόφαση της 21ης Ιουλίου, όπως η Ολλανδία, η Φινλανδία, και η Σλοβακία, είναι πως εξαιτίας αυτών των δύο παραγόντων κινδυνεύουν να βρεθούν εγκλωβισμένοι σε ένα μακράς διάρκειας και υψηλού κόστους πρόγραμμα χρηματοδότησης της Ελλάδας.

Υπό αυτήν την έννοια, κερδίζει έδαφος το σχέδιο Β, οι βασικοί άξονές του οποίου είναι οι εξής:

1. **Μεγαλύτερο κούρεμα** του ελληνικού χρέους. Αυτό θα μπορούσε να γίνει εί-

τε στο πλαίσιο του υφιστάμενου προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων με ένα haircut λίγο μεγαλύτερο του 21%, είτε ακυρώνοντας και τυπικά το PSI, με ένα κούρεμα σε μη εθελοντική βάση της τάξης του 50%.

2. **Η Ευρωζώνη θα χρηματοδοτήσει** την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών που θα υποστούν ζημιές από το haircut.

3. **Η Ελλάδα θα συνεχίσει** τη δημοσιονομική εξυγίανση και την προώθηση των διαρθρωτικών αλλαγών, ώστε να επιστρέψει το ταχύτερο δυνατό στις αγορές. Προκειμένου να εξασφαλιστεί αυτό, η Ευρωζώνη, στην πραγματικότητα η Γερμανία, θα αναλάβει την πλήρη εποπτεία της δημοσιονομικής πολιτικής. Επί της ουσίας, θα εγκατασταθεί στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους ένας επιτροπος, χωρίς την υπογραφή του οποίου δεν θα γίνεται καμία δαπάνη.

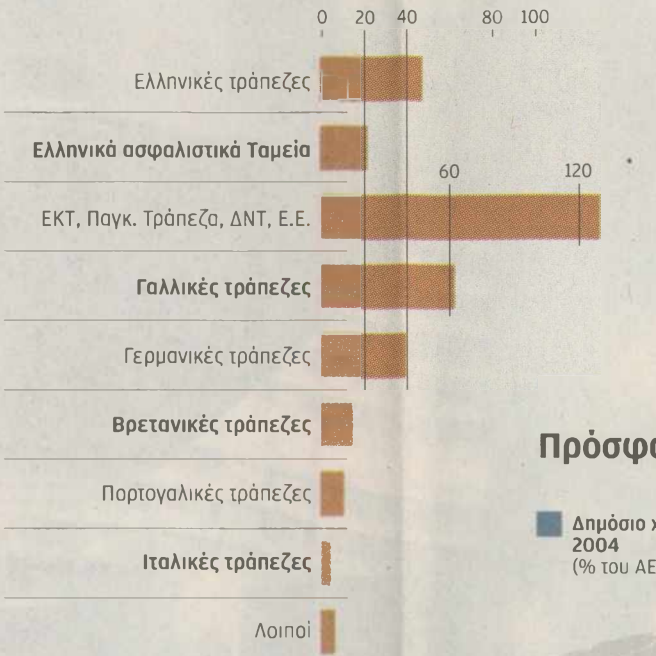
Θεωρητικώς, το σχέδιο οδηγεί σε μια ελάφρυνση του βάρους του χρέους και σε μείωση της χρηματοδότησης από τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης, εις βάρος των ιδιωτών. Ωστόσο, οι αβεβαιότητες είναι πολλές και καθοριστικής σημασίας. Πρώτον, πόσα χρήματα είναι διατεθειμένοι να δώσουν οι Ευρωπαίοι; Θα καλύψουν πλήρως τις κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών και τις απώλειες των ασφαλιστικών Ταμείων; Θα καλύψουν την εξυπηρέτηση του υπόλοιπου χρέους και για πόσο χρόνο;

Ανγώνος είναι επίσης πώς θα αντιδράσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα κι αν θα συνεχίσει να δίνει ρευστότητα στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Σημειώνεται ότι ο κ. Τρισε διαφωνούσε ακόμη και με την εθελοντική συμμετοχή ιδιωτών, πόσο μάλλον με ένα μη εθελοντικό και μεγάλο haircut. Ο κ. Τρισε αποχωρεί τον Νοέμβριο από την προεδρεία της ΕΚΤ και ο διάδοχός του κ. Μάριο Ντράγκι έχει αποφύγει οποιαδήποτε δήλωση το τελευταίο διάστημα. Οι Γερμανοί προσδοκούν σε αλλαγή στάσης της ΕΚΤ, υπό τη νέα ηγεσία της.

Ερώτημα είναι και το εάν η ελάφρυνση του χρέους θα είναι τόσο μεγάλη για να αξίζει να αναλάβουν το ρίσκο μιας αναθεώρησης της συμφωνίας της 21ης Ιουλίου, η Ευρωζώνη και η Ελλάδα. Από τα 350 δισεκατομμύρια ευρώ του χρέους το haircut θα εφαρμοστεί σε λιγότερο από 200 δισεκατομμύρια αφού 70 δισ. ευρώ περίπου είναι δάνεια της τρόικας, 60 δισ. ευρώ είναι ομόλογα στην κατοχή των κεντρικών τραπεζών και 16,5 δισ. ευρώ είναι σε έντοκα γραμμάτια. Επιπλέον, ένα μέρος του οφέλους του haircut θα εξαχρηστεύσει προκειμένου να ανακεφαλαιοποιηθούν οι τράπεζες και να ενισχυθούν τα ασφαλιστικά Ταμεία.

Εκθεση σε ελληνικά ομόλογα

Δισ. ευρώ

Οι επιπτώσεις από το κούρεμα του ελληνικού χρέους

Πόσο κοστίζει σε τράπεζες και ασφαλιστικά Ταμεία, τι σημαίνει για το κόστος δανεισμού και ποια η εμπειρία από «κούρεματα» του παρελθόντος

ΠΗΓΕΣ: JPMorgan (Μάιος 2011), J.J. Cruces, Chr. Trebesch (Ιούλιος 2011), Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Θα συνεχιστούν τα μέτρα λιτότητας

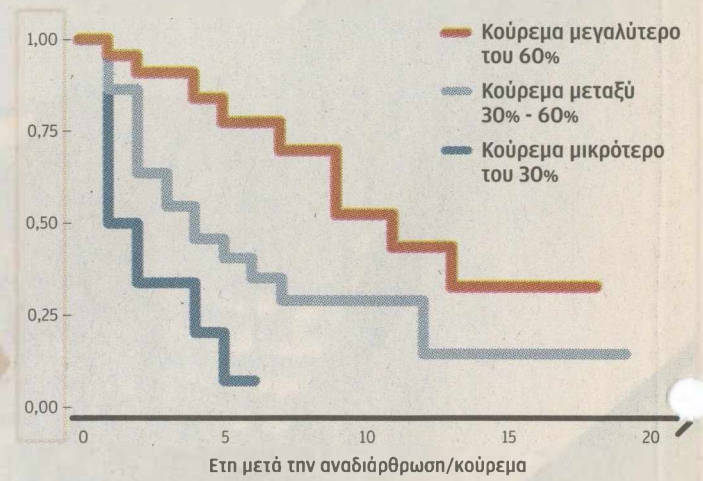
Σύμφωνα με τους ίδιους κυβερνητικούς αξιωματούχους, η ανάγκη παραγωγής υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων δεν θα εκλείψει και μετά το haircut, αφενός μεν γιατί οι Ευρωπαίοι δεν θα χρηματοδοτούν πρωτογενή ελλείμματα, αφετέρου δε γιατί η Ελλάδα θα πρέπει να βγει το ταχύτερο δυνατό στις αγορές. Μπορεί να μην απαιτούνται πλέον πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 6% του ΑΕΠ όπως προβλεπόταν στο Μνημόνιο, αλλά σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να είναι 4% - 5% του ΑΕΠ. Με άλλα λόγια η αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή θα πρέπει να συνεχιστεί και αυτόν τον σκοπό θα έχει η ευρωπαϊκή -ή ακριβέστερα γερμανική- επιτροπεία.

Δεδομένων αυτών, η κυβέρνηση, επισήμως, ζητεί προσήλωση στη συμφωνία της 21ης Ιουλίου, υπό την έννοια ότι μπορεί να μην είναι η καλύτερη δυνατή, αλλά είναι το ασφαλέστερο πλαίσιο, επειδή είναι γνωστές όλες οι παράμετροι. Κάποιοι ωστόσο στο εσωτερικό της φλερτάρουν με την ιδέα του Σχεδίου Β, δεδομένου ότι εάν αποφασίσουν να την επιβάλουν οι Γερμανοί, η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να αντισταθεί. Καθοριστική για την τύχη της συμφωνίας της 21ης Ιουλίου θα είναι η έκβαση του PSI. Σύμφωνα με πληροφορίες, μέχρι στιγμής έχουν δηλώσει συμμετοχή επενδυτές που κατέχουν ομόλογα αξίας 105 δισ. ευρώ έναντι στόχου 135 δισ. (42 δισ. εξ αυτών λήγουν έως το τέλος του 2014, έναντι στόχου 54 δισ. ευρώ).

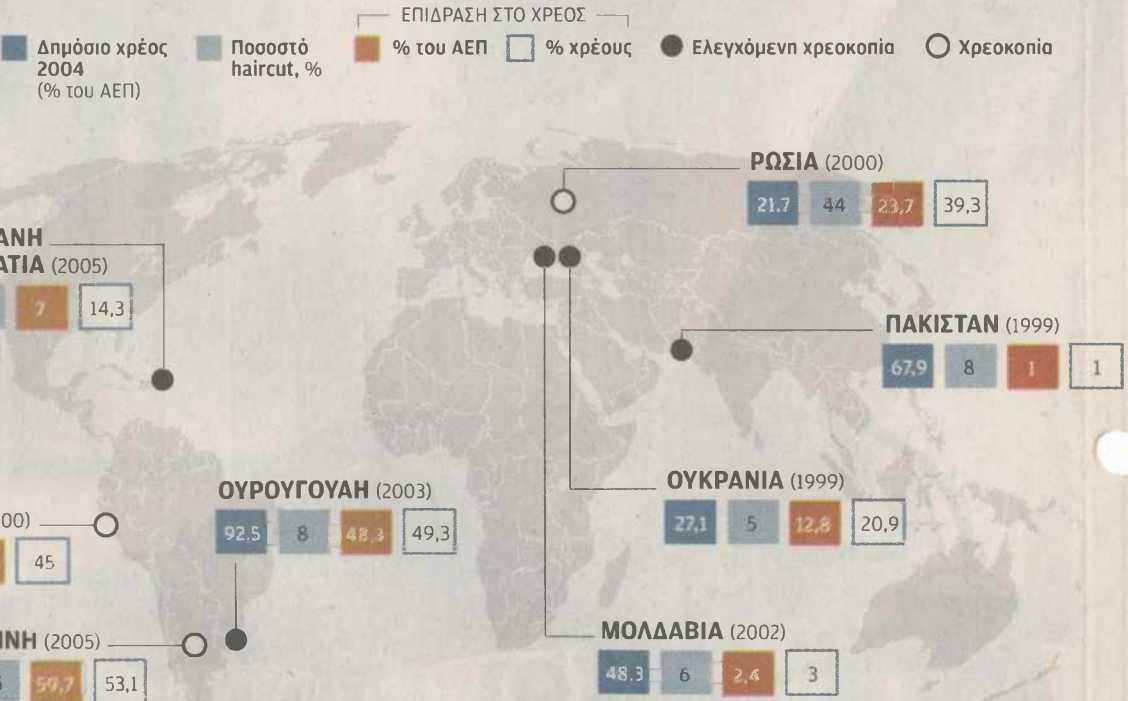
Πόσο διαρκεί ο αποκλεισμός από τις αγορές

Μετά το κούρεμα του χρέους, σύμφωνα με προηγούμενα περιστατικά

Πιθανότητα να παραμείνει η οικονομία εκτός αγορών

Πρόσφατα «κούρεματα» και αναδιάρθρωσεις χρέους

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τα αρνητικά του «κούρέματος»

Του ΛΕΩΝΙΔΑ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Δύο πανεπιστημιακές μελέτες και μία εσωτερική έκθεση του ΟΟΣΑ περιγράφουν με κάθε λεπτομέρεια την επόμενη μέρα στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη, στην περίπτωση που τεθεί σε εφαρμογή το Σχέδιο Β: haircut του δημόσιου χρέους κατά 30% έως 50%. Το πόσο επίπονες θα είναι οι επιπτώσεις εξαρτάται από το μέγεθος του «κούρεματος», αλλά κυρίως από το αν υπάρξει χρηματοδότηση των τραπεζών και της ελληνικής οικονομίας από την ΕΚΤ, την Ε.Ε. και το ΔΝΤ.

Με το «κούρεμα» μειώνεται η αξία του χρέους. Αυτό είναι το καλό της ιστορίας. Επειδή, όμως, στην οικονομία δεν υπάρχει «τζάμπα πιάτο», ούτε κανείς χαρίζει χρήματα, υπάρχουν οι αρνητικές επιπτώσεις, οι οποίες συνοψίζονται στις εξής:

Πρώτον, το ποσοστό του haircut μεταφράζεται σε αντίστοιχη ζημία των ομολογιούχων (τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, ασφαλιστικές εταιρείες, ιδιώτες και θεσμικοί επενδυτές). Το haircut 30%-50% σημαίνει άμεση ζημία για τους ομολογιούχους, ύψους 105-175 δισ. ευρώ.

Δεύτερον, η μείωση της αξίας των ομολόγων για τον χρηματοπιστωτικό κλάδο είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, καθώς οι επιπτώσεις είναι πολλαπλές από το ποσοστό του haircut. Η μείωση της αξίας των ομολόγων σημαίνει μειωμένα έσοδα από τόκους. Αυτό επηρεάζει την κερδοφορία και τη ρευστότητα. Για παράδειγμα, οι τράπεζες και οι ασφαλιστικές εταιρείες προγραμματίζουν τις υποχρεώσεις τους με βάση τις αναμενόμενες ροές. Όταν οι ροές χρημάτων μειωθούν, θα πρέπει η διαφορά να καλυφθεί είτε με αύξηση κεφαλαίου είτε

με δανεισμό. Σε διαφορετική περίπτωση, οι οργανισμοί αυτοί δεν θα ανταποκριθούν κάποια στιγμή στις υποχρεώσεις τους. Επίσης, ομόλογα μειωμένης αξίας σημαίνει μικρότερες εγγυήσεις για δανεισμό. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, το haircut 30% με 50% για τις ελληνικές τράπεζες σημαίνει ζημιές 15 - 25 δισ. Οι απώλειες αυτές θεωρούνται από τον ΟΟΣΑ πολύ μεγάλες για να απορροφηθούν από τις ελληνικές τράπεζες χωρίς επιπλέον στήριξη.

Τρίτον, κατ' αναλογία, οι απώλειες

Θα ζημωθούν τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, ασφαλιστικές εταιρείες, ιδιώτες και θεσμικοί επενδυτές και η χώρα θα παραμείνει για χρόνια εκτός αγορών.

των ασφαλιστικών ταμείων φτάνουν στα 6 - 10 δισ.

Τέταρτον, προκαλούνται ζημιές στις ξένες τράπεζες και γενικά στους ξένους επενδυτές που κατέχουν ελληνικά ομόλογα. Οι ζημιές αυτές υπολογίζονται σε 15 με 25 δισ. ευρώ μόνο για τις ευρωπαϊκές τράπεζες.

Πέμπτον, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα κατέχει περίπου 96 δισ. ευρώ. Επομένως θα «γράψει» ζημιές στο ισοζύγιο της ύψους 29 - 48 δισ. ευρώ, προκαλώντας πιέσεις στο ευρώ και ενισχύοντας τις πληθωριστικές πιέσεις στην Ευρωζώνη.

Εκτον, μετά το haircut και τις ζημιές, οι επενδυτές δεν εμπιστεύονται πλέον τη χώρα, με αποτέλεσμα η οικονομία να παραμείνει εκτός αγορών. Δηλαδή δεν

μπορεί να εκδώσει ομόλογα για να δανειστεί και να καλύψει τα ελλείμματά της. Σύμφωνα με μελέτη των Πανεπιστημίων του Βερολίνου και του Torcuato Di Tella (Ιούλιος 2011), το haircut μεταξύ 30% και 60% μπορεί να αφήσει εκτός αγορών μία οικονομία έως 12 χρόνια (υπάρχουν περιπτώσεις άνω των 20 ετών!).

Εξέκτον, ο αποκλεισμός από τις αγορές σημαίνει οι δαπάνες του κράτους να μην ξεπερνούν τα έσοδά του. Επομένως, απαιτούνται αιματηρές περικοπές που με τη σειρά τους θα επιφέρουν μείωση φορολογικών εσόδων και εκτίναξη της ανεργίας, αλλά και μεγάλη ύφεση. Συνεπώς, τα μέτρα λιτότητας θα πρέπει να είναι πολλαπλάσια του ελλείμματος που υπήρχε πριν από το haircut. Με άλλα λόγια, αν σήμερα το ελληνικό κράτος έχει έλλειμμα 18 δισ., τότε θα χρειαστούν μέτρα άμεσων εξοκονόμησης άνω των 18 δισ. (μείωση δαπανών και αύξηση εσόδων) τουλάχιστον για όσο διάστημα βρίσκεται εκτός αγορών.

Ογδοον, αν υπάρξει χρηματοδότηση από ΕΚΤ, ΔΝΤ, Ε.Ε., μετά το haircut τα μέτρα λιτότητας θα είναι πιο ήπια, καθώς μέρος του ελλείμματος θα καλυφθεί από το πακέτο στήριξης. Αν δεν υπάρξει χρηματοδότηση μετά το haircut, τότε οικονομετρικά μοντέλα υπολογίζουν ότι μπορεί να υπάρξει ύφεση 17% στη διετία που ακολουθεί και εκτίναξη της ανεργίας στο 25%.

Ενατον, haircut 40% προκαλεί αύξηση των spreads κατά 270 μονάδες βάσης το πρώτο έτος και 127 μονάδες βάσης ύστερα από τέσσερα χρόνια. Ερμηνεύοντας, αυξάνεται το κόστος δανεισμού για τη χώρα αλλά και για τις τράπεζες.

Οι τρεις όροι που έθεσε η τρόικα για να εγκριθεί η 6η δόση

Του ΣΩΤΗΡΗ ΝΙΚΑ

Τρεις όροι, ένα πρόβλημα και ένας άγνωστος -προς το παρόν- παράγοντας συνθέτουν το σκηνικό της ερχόμενης εβδομάδας στις σχέσεις μεταξύ της κυβέρνησης και της τρόικας. Ανεξαρτήτως του αποτελέσματος των επαφών που θα έχει στις ΗΠΑ ο υπουργός Οικονομικών κ. Ευ. Βενιζέλος, η τρόικα έχει θέσει τρεις όρους για να εγκρίνει την παροχή της 6ης δόσης.

Την ίδια ώρα, το οικονομικό επιτελείο λειτουργεί υπό την ασφυκτική πίεση της χαμηλής ρευστότητας του Δημοσίου, ενώ είναι άγνωστο ακόμα το πότε θα έρθουν τα υψηλόβαθμα στελέχη της τρόικας στην Αθήνα για την ολοκλήρωση του ελέγχου.

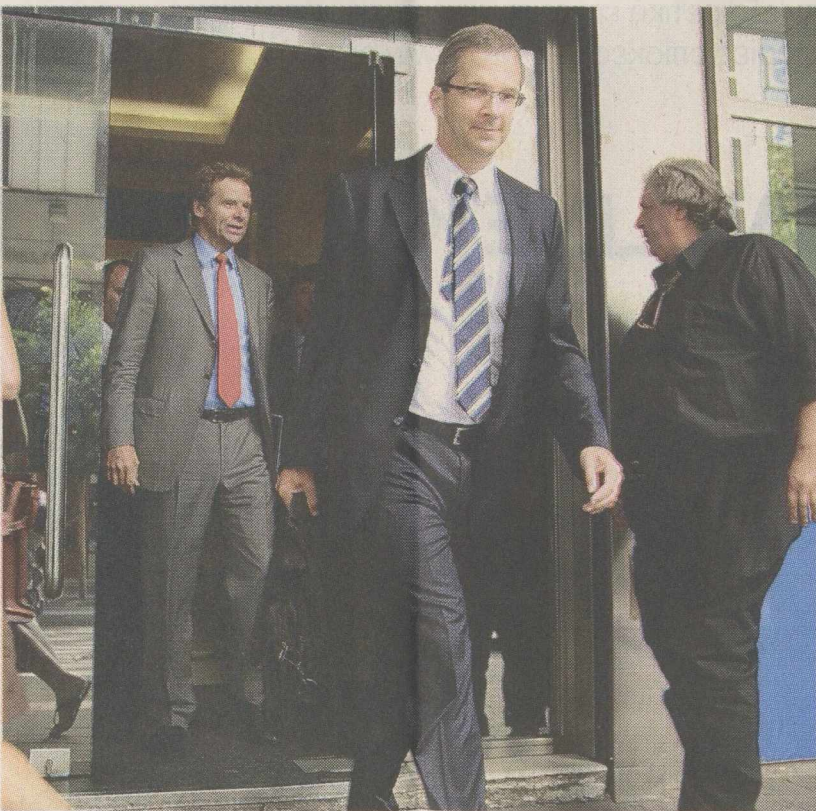
Σύμφωνα με πληροφορίες, η τρόικα φαίνεται να μην είναι πλήρως ικανοποιημένη από τα όσα ανακοινώθηκαν μέσα στην εβδομάδα. Παρά το γεγονός αυτό, το πιο πιθανό είναι η επόμενη δόση ύψους 8 δισ. ευρώ να εκταμιευθεί προς τα τέλη του Οκτωβρίου. Σε κάθε περίπτωση, δε, έχει θέσει τρεις όρους προς το οικονομικό επιτελείο, ώστε να ανάνη το «πράσινο φως» στην παροχή των κεφαλαίων:

1. **Να έχει αναθεωρηθεί το Μεσοπρό-**

Αναθεώρηση του Μεσοπρόθεσμου, κατάρτιση του προϋπολογισμού του 2012, σαφές χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των μέτρων.

Θεσμο Πρόγραμμα και να έχουν αποφασιστεί νέα μέτρα κυρίως για το διάστημα 2012 - 2014. Δεδομένων των αλλαγών στις προβλέψεις για την ύφεση, θα πρέπει να αναπροσαρμοστούν και οι υπόλοιποι στόχοι.

Για φέτος, φαίνεται πως το δημοσιονομικό «κενό» που υπήρχε και απαιτούσε νέα μέτρα έχει καλυφθεί στο μεγαλύτερο μέρος του από τα μέτρα που ανακοινώθηκαν μέσα στην εβδομάδα, αν και από την τρόικα αναφέρονται ότι θα πρέπει να γίνει ακόμα ένας έλεγχος στις εκτιμήσεις για το προσδοκώμενο όφελος από αυτά. Πλέον, υπάρχει ένα «κενό» της τάξης των 2 δισ. ευρώ για το 2012, επίσης των 2 - 2,5 δισ. ευρώ (ή 1 - 1,2% του ΑΕΠ) για το 2013 και περίπου 2 - 3 δισ. ευρώ για το 2014 (1 - 1,4% του ΑΕΠ). Να σημειωθεί, ότι επιδίωξη είναι το

Μέσα στην επόμενη εβδομάδα θα αποφασίσουν οι επικεφαλές της τρόικας πότε θα έρθουν στην Αθήνα για να ολοκληρώσουν τον τριμηνιαίο έλεγχο τους, ώστε να προλάβει να εκταμιευθεί η 6η δόση πριν μείνει από ρευστό το Δημόσιο.

νέο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα να έχει κατατεθεί έως τις 3 Οκτωβρίου μαζί με το προσχέδιο του προϋπολογισμού του 2012.

2. **Να καταρτιστεί ο προϋπολογισμός του 2012.** Μέχρι τώρα η τρόικα δεν έχει στα χέρια τις αναλυτικά στοιχεία για τους στόχους και τα ακριβή μέτρα του νέου προϋπολογισμού. Οι δανειστές μας έχουν στείλει σαφές μήνυμα ότι το τέλος επί των ακινήτων που θα εισπραττάται από τη ΔΕΗ είναι το τελευταίο φοροεισπρακτικό μέτρο που λαμβάνει η κυβέρνηση. Από εδώ και στο εξής τα μέτρα θα πρέπει να αφορούν το σκέλος των δαπανών. Το προσχέδιο του νέου προϋπολογισμού πρέπει να κατατεθεί στη Βουλή στις 3 Οκτωβρίου και ο προϋπολογισμός του 2012 να έχει ψηφιστεί έως το τέλος του μήνα.

3. **Να υπάρχει σαφές χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των μέτρων.** Η δυσπιστία της τρόικας αναφορικά με την ικανότητα της κυβέρνησης να εφαρμόσει τα όσα έχει αποφασίσει οδηγεί τους δανειστές μας στο να ζητούν ένα πλήρες χρονοδιάγραμμα για το πότε θα εφαρμοστεί και τι, ώστε να μην υπάρχουν περιθώρια άλλων καθυστερήσεων από την πλευρά της κυβέρνησης. Σε όλα αυτά καλείται να δώσει α-

πάντηση το οικονομικό επιτελείο μέσα στην επόμενη εβδομάδα -υπό τον κίνδυνο να «μείνει» από ρευστό το Δημόσιο- ώστε να αποφασίσουν οι επικεφαλές της τρόικας το πότε θα έρθουν στην Αθήνα για να ολοκληρώσουν τον τριμηνιαίο έλεγχο τους. Εφόσον όλα κυλήσουν ομαλά, η τρόικα θα εγκρίνει την 6η δόση ύψους 8 δισ. ευρώ, η οποία θα εκταμιευθεί το τελευταίο δεκαήμερο του Οκτωβρίου.

Εάν, όμως, κάτι πάει στραβά, τότε σύμφωνα με πληροφορίες το οικονομικό επιτελείο έχει «καταφέρει» να εξασφαλίσει τη ρευστότητα του κράτους έως και τα μέσα Νοεμβρίου (αντί για μέσα Οκτωβρίου που γνωρίζαμε μέχρι πριν από λίγες μέρες). Ο λόγος για τον οποίο τα ταμειακά διαθέσιμα του Δημοσίου μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες ενδεχομένων έως και τα μέσα Νοεμβρίου είναι ότι έχουν υπολογιστεί έσοδα της τάξης των 800 εκατ. ευρώ από τις αποκρατικοποιήσεις στα τέλη Οκτωβρίου.

Από την άλλη πλευρά, εάν τα έσοδα αυτά από τις ιδιωτικοποιήσεις δεν έρθουν και εάν δεν έχει εγκριθεί και η 6η δόση, τότε το Δημόσιο δεν θα πρέπει να καταβάλει μισθούς και συντάξεις που συνολικά ανέρχονται σε περίπου 1,6 - 1,7 δισ. ευρώ μηνιαίως.

ΑΠΟΨΗ

Δεν προβλέπεται ως κύρωση η έξοδος από το ευρώ

Του ΝΙΚΟΥ ΣΚΑΝΔΑΜΗ*

Η κύρωση της εξόδου κράτους-μέλους της Ενωσης από τη Ζώνη του Ευρώ ουδέποτε αντιμετωπίσθηκε ως ενδεχόμενο και τίποτε δεν προβλέφθηκε σχετικώς στις ιδρυτικές συνθήκες. Παράλληλα, η υποχρέωση εισόδου στη Ζώνη για κράτος-μέλος που εκπληρώνει τις προϋποθέσεις υπάρχει αδιαμφισβήτητα (Σουηδία), εκτός από ρητή εξαίρεση (Ηνωμένο Βασίλειο, Δανία). Ούτε όμως θα μπορούσε η κύρωση αυτή να συναχθεί μέσα στο ατελές θεσμικό πλαίσιο της ΟΝΕ. Προβληματική ακόμη παραμένει και η συμφωνημένη έξοδος με τρόπο άλλο από προσωρινό, στη βάση δηλαδή μιας δυνατότητας που παράγεται από τις έκτακτες συνθήκες. Ακόμη όμως περισσότερο, δεν μπορεί να υπάρξει έξοδος που επιβάλλεται ως κύρωση, όταν δεν στοιχειοθετούνται οι όροι ευθύνης του κράτους-μέλους. Τέλος, μια έξοδος από το ευρώ δεν θα μπορούσε, όπως υποστηρίζεται, να συνεπάγεται και έξοδο από την Ενωση. Σε ένα τέτοιο θεσμικό πλαίσιο, η Ελλάδα δεν μπορεί, συνεπώς, να τεθεί προ του φάσματος της υποχρεωτικής εξόδου, τουλάχιστον αμαχητί.

Στα δεινά προβλήματα που θα γεννούσε μια έξοδος από το ευρώ, οικονομικά, χρηματοοικονομικά και τεχνικά, προστίθεται έτσι ένα θολό νομικό τοπίο, πολύ πιο σύνθετο στη θεμελίωση της ευθύνης του κράτους-μέλους σε σχέση με την ίδια τη δυνατότητα επιβολής της κύρωσης. Μια πρώτη δυσκολία δημιουργείται από το νομικό καθεστώς της οικονομικής διακυβέρνησης που δεν έχει χαρακτήρα υπερεθνικό και στην οποία τα κράτη-μέλη παραμένουν κυρίαρχα, ενώ το ίδιο δεν συμβαίνει με το κοινό νόμισμα. Με απλά λόγια, ενοποιείται ο παλμός μιας κοινωνίας, όπως την εκφράζει το νόμισμα, ενώ οι όροι της οικονομικής πολιτικής αφήνονται στα κράτη-μέλη με μοναδική αναφορά στο σύμπτωμα μιας ασθένειας, το «υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα».

Η πρόληψη αυτής της παρέκκλισης συνεπάγεται ένα σύστημα προειδοποιήσεων και συστάσεων από τα κοινά όργανα, με βάση τις οποίες το κράτος-μέλος οφείλει να διορθώνει πάνω στην αρχή της ατομικής ευθύνης. Οι νουθεσίες αυτές εξελίσσονται σε σκληρές κυρώσεις μόνο σε μεταγενέστερα στάδια και μόνον εάν το κράτος αρνείται να συμμορφωθεί, συμπεριφορά που δεν επέδειξε πράγματι η Ελλάδα. Η αιχμή των κοινοτικών συστάσεων, στη φάση της πρόληψης, είναι η απειλή της απώλειας του κράτους-μέλους στις κυρώσεις της αγοράς, μέσα από τη δημοσιοποίηση ευαίσθητων οικονομικών στοιχείων, πίεση που κανονικά θεωρείται επαρκής.

Αν όμως μια τέτοια έκθεση στις αγορές ξεφύγει από τον έλεγχο, ενδέχεται να παραχθεί ένας συστημικός κίνδυνος για το κοινό νόμισμα, όπως πράγματι εδώ συνέβη, γεγονός που ενεργοποιεί την αντίρροπη αρχή της συλλογικής ευθύνης των εταίρων. Σε μια κατάσταση όπου επιμερίζονται οι πολιτικές ευθύνες, είναι πιο κρίσιμο από την επίταξη θεραπείας το πε-

ριεχόμενο της, ιδιαίτερα η καταλληλότητα των μέτρων που υποδεικνύονται. Μπορεί έτσι να είναι προφανής η ανάγκη για δημοσιονομική λιτότητα για βελτίωση των όρων ανταγωνιστικότητας, αλλά τα σχετικά μέτρα να ατονούν όταν οι άλλοι εταίροι ευρίσκονται σε κατάσταση ύφεσης και αποτρέπεται η άντληση του οφέλους.

Υπό τις συνθήκες αυτές, η συλλογική ευθύνη των εταίρων και η ατομική ευθύνη εκείνου που παρεκκλίνει συμπηφίζονται, με αποτέλεσμα να αμβλύνεται το ζήτημα της ευθύνης και να προέχει η ανάγκη συσπείρωσης όλων, χωρίς εσωτερικούς επιμερισμούς, και κυρίως μέσα στο πλαίσιο του κοινού θεσμού. Υπό το πρίσμα αυτό, η αναζήτηση

Προβληματική παραμένει ακόμη και η συμφωνημένη έξοδος ενός κράτους-μέλους της Ενωσης από την Ευρωζώνη, με τρόπο άλλο από προσωρινό.

Η αναζήτηση του σχεδίου διάσωσης της Ελλάδας εκτός κοινοτικού πλαισίου προδίδει την ουσία της κοινοτικής σχέσης.

του σχεδίου διάσωσης της Ελλάδας εκτός κοινοτικού πλαισίου, στον χώρο του διεθνούς δικαίου και υπό την αμείλικτη σχέση δανειστή και οφειλέτη, προδίδει την ουσία της κοινοτικής σχέσης. Δεν είναι συνεπώς μόνον η συνυπευθυνότητα Ενωσης και Ελλάδας που οδηγεί σε αδυναμία θεμελίωσης νομικής ευθύνης, αλλά και η αναχρονιστική αντίληψη της Ενωσης να συγχέει το κράτος και την κοινωνία, να τιμωρεί μιαν ανοικτή εθνική κοινωνία -η οποία έχει από πολύ χρόνο και βαθιά δεθεί με τις υπόλοιπες μέσω της άσκησης των θεμελιωδών οικονομικών ελευθεριών- για αμφιλεγόμενα λάθη της κεντρικής κυβέρνησης, για τα οποία ενδεχομένως φέρει ευθύνη και η Ενωση, πάντως όμως δεν συνιστούν νομική παράβαση. Μια τέτοια απομόνωση της ελληνικής κοινωνίας, ως τυπικά ξένης, ωσάν να ανήκε σε τρίτη χώρα, προδίδει το ευρωπαϊκό ιδεώδες.

* Ο κ. Νίκος Σκανδάμης είναι ομ. καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. διευθυντής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.